

באר הגולה קטו

ד טקא דטל פירק
שם זה צינתיי בסימן
קפה 18 זה נה בסימן
עד 2 ברכות מג

הלכות ברכת הפרות סימן רו

העין, וברך על פרי האדמה [*] ונתפון לפטר את פרי העין, (י) יצא: ג יכל אלו הברכות צריך שלא יפסיק (יא) בין ברכה לאכילה: הגה (יב) יותר מקדי (3) [3] דבור (כ"ב) בשם שבולי-לקט). הוצריך להשמיע לאזניו, ואם לא השמיע לאזניו יצא, ובלבד שיוציא (יג) בשפתיו. ונאמרים (יד) בכל לשון. ולא יברך ערום עד שיכסה ערותו. במה דברים אמורים, (טו) באיש, אבל אשה יושבת ופניה של מטה (טז) טוחות בקרקע, כי בזה מתפסה ערותה (ועין לעיל סימן עד סעיף ד). ואפלו אם אינו ערום, אם לבו רואה את הערוה או שראשו מגלה אסור לברך: ד יכל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו (יז) צריך לאחזו (יח) בימינו כשהוא

שערי תשובה

ראיה מקפוסין רק לענן לא נגמר הפרי שפיר יש ראיה מבסר, וכן בא"ר לא כתב רק לענן לא נגמר הפרי, ע"ש. ועין בברי" שדחה גם הראיה זו מבסר דמי"מ יותר צדקת ברכת בפה"א, דכפה"ע משמעותו שזה עקר הפרי, אבל מי"מ בדיעבד אף כפה"ע יצא. ומ"ש פנים מאירות סימן נח דבכטר ודכותה יברך כפה"ע לצאת ידי הנמב"ס, ו"א הנשקחה הנבונה ברכום כמי"ש הכ"מ דברך כפה"ע על פה"ע יצא, ע"ש וע"ש בפמ"א שאם על פרות האדמה שטובים מבשלים יותר מטיים שדין לברך שהכל אם ברך כפה"א יצא בדיעבד, ע"ש, ופשוט דה"ה איפכא באותן שטיים טובים מבשלים וברך לאחר הבשול כפה"א יצא. ונראה שאם נסתפק אם פרי זו טובה היה ממבשלת או איפכא יש לברך כפה"א בין קדם הבשול או אח"כ בין בדיעבד יצא מי"מ כפה"א מברכת טפי ממי"ש לעיל בשם הברי" ומי"ש בסי"ד דבמספק ברכותו שהכל הינו במספק בענין שאם יברך כפה"א או כפה"ע לא יצא אף בדיעבד, אבל כפה"ג כפה"א עדיף בין בדיעבד יצא. ועין בט"ז שכתב דלמה נקט כשה"ע שדחה לפניו, שאפלו היה דעתו עליו הדין פן דולקמן סעיף ה, ובשאגת אריה סימן כו כ"ו שהפרי על מותמי דהקסם הברכות שוות כפה"ע, אף גם באם היה לפניו נראה מרשי" וחס"ד דאין ברכת ענון פוטר את הית, ומסיק להלכה דבר רש"י דלא מהני לפטר כפה"ג וצריך לברך על של עין כפה"ע, ע"ש. ועין ברי" שהביא דברי השאגת אריה וכתב לישב הסוגיא לדעת הש"ע ומסתבר טעמה כיון דברך כפה"א על פה"ע בדיעבד יצא אי"כ משבירי פה"א ומתפון כפרטות לפטר את פה"ע דת"א ונדול פת הפנה, וע"ש שכתב: דברי רבנו יונה מונה להקרא כט"ז וכ"כ בפרוש בספר פליבו וכ"כ בארחות חיים שהוא דעת הרשב"א וכן דעת מור"מ דר"מ כשה"ע וכן הס"ח בלקוטים, ונראה שאם היה לפניו אין לחזר ולברך, דבר הש"ע, דספק ברכות להקל, ולכתחלה יש לו להיות נמלך שלא לאכל מיד פה"ע דתא אין פאן ברכה לבטלה בין שעקר ברכותו על פה"א נתקמה, וכן אם לא היה לפניו ראוי לעשות פן לאפוקי נפשה מלגטא, ועין בא"ר מבאר דכנה בענין, הא סתמא אפלו הוי שתייה לפניו לא פטר בברכת כפה"א את פה"ע, ע"ש שכתב מושב קשית הט"ז, וכ"כ בפמ"א ח"א סי" נח, וכתב שם: וכן אם הוי לפניו דבר שברכתו שהכל ודבר שברכתו כפה"ע או האדמה וטעה וברך על שהכל תחלה אין נפטר על עין או האדמה בלא מתפון, ונדולה מזה דאפלו דבר שברכותיהם שוות קתב חב"י בשם הרשב"א כו, אי"כ אף קשברך שהכל צריך לחזר ולברך על כל מין ברכה הראויה לו. ועין בשו"ת הריב"ש סימן שפד באמצע התשובה שם כתב: ומי אפ"א למימר דמי שלפניו בשר ודבירה שברכותיה שוות וברך על הדבירה, שיהא צריך לחזר ולברך על הבשר מפני שא"א לאקלם יחד מחמת אסור, ע"ש; ונראה דהנה מתפון או אפלו בסתמא בין שדעתו לאכל גם הבשר אחר קניח ותדחה דאל"כ בלא"ה הו"ל נמלך: [*] ונתפון לפטר את פה"ע יצא. עמג"א שנהגה מקום לסי' ויא דלכתחלה אין לעשות פן וכ"כ בעטרי, ע"ש: [3] דבור. עבה"ט. ועין מ"ש א"יז בת"ש סימן יט סעיף קטן ב ובמבאר שם דאם שכח ואכל בלא ברכה אין לו לברך בתכיד של אכילה, וע"ש שהביא מדלעיל סימן קעב, וצ"ע דהא הרמ"א כתב שם דעקר שיקברו והנה לאחר בליעת המשקין וא"כ גם בשכח ואכל אפ"ש דמהני לברך חכ"ד; ונראה שאם יש לפניו עוד מאותו המין יתנה ורחי לברך חכ"ד של האכילה שאכל ושוב יאכל אח"כ מפה שלפניו, וכן גבי משקין דלעיל סימן קעב יש לעשות פן. ועין בגמ"א דבין ברכה לאכילה אין לו לשאל שלום אפלו תלמיד לרב, ולא דמי לברכת ק"ש, ע"ש, וה"ה דאנו משיב כיון שיש בזה משום ברכה

באר היטב

חולק עליו דלא יצא, ע"ש [וכן בס' אלהי רבה השיג על מ"א בנה] ועין בתשובת פנים מאירות סי' נח ובבאר היטב אשר לפני יש שם הסרוך איה אחריות, ע"ש: (3) דבור. פי' קדי דבור שאילת שלום תלמיד לרב דהנהגו שלום עליו רבי ומורי, ושתיקה לא הוי הפסק בדיעבד אפלו בזמן מרובה, עמ"א: (ג) בימינו. ואל יתחב בספק, רמ"מ:

משנה ברורה

מיים ששופך קצת ממנו, לשפך תחלה ואחר כך יברך, דתרגוהו איתנהו: משום הפסק ומשום בדי ברכה, פן כתב בשערי תשובה בסימן רב בשם אחרונים. כשאוכל אגוז, (ד) לשברכה ואחר כך יברך²⁷, דאין פדאי להפסיק הרבה בין הברכה לאכילה²⁸, ועוד, שמא לא ימצאנה²⁹ פה"ע ואינה ראויה לברכה, ולענין שארי פרות עין לעיל בסימן רב בשערי תשובה³⁰: (ג) בשפתיו. אבל אם הררה בלבד את הברכה, לא יצא³¹. ועין לעיל בסימן קפה סעיף ב במשנה ברורה³² ובסימן סב בבאור הלכה סוף דבור המתחיל יצא³³: (יד) בכל לשון. עין לעיל קפ"ה סעיף א במשנה ברורה³⁴: (טו) באיש³⁵. שהגיד והביצים בולטין ונראין, ולא מהני בלא כסוי: (טז) טוחות בקרקע. פרוש, דבוקות ומכסות בקרקע, וצריך להיות מכסה כל-כף שלא תהא נראה עגבותיה, כי העגבות יש בהן משום ערוה [כ"ו]. ובמגן אברהם מאריך בזה ומסיק דעגבות אין בהן משום ערוה, וכן נוטה קצת דעת הגר"א לעיל בסימן עד, ובאליה רבה וכן במגן אברהם מצדדים לדינא פה"ת יוסף, ולכן יש להחמיר לכתחלה³⁶: ד (יז) צריך לאחזו. טעם האחיזה, כדי שזכנו לבו על מה שמברך³⁷, והוא רק לכתחלה, דבדיעבד אם ברך עליו לשהיה מנח בפניו, אף אם לא אחזו כלל יצא, וכדלקמה: (יח) בימינו. הטעם, משום חשיבות ונבאשר יד אזלין בחר זמן ושמאל ידיה ולא פתר דעלמא, פן משמע מחדושי רבי עקיבא איגרי וכן משמע במגן אברהם סימן קפג. וכן בכל ברכה שמברך על איזה מצוה, (טו) יש לו לאחזו הדבר ביד ימינו בשעת

דבר שברכתו 'שהכל' ודבר שברכתו 'פרי האדמה', ונתפון ב'שהכל' לפטר גם המין השני, יצא בדיעבד¹⁸: (י) יצא. ועין בשערי תשובה דיש חולקין על זה וסבירא להו, (ח) שאפלו נתפון לפטר את פרי העין הפנח לפניו לא יצא, וצריך לחזר ולברך 'בורא פרי העין', וברכת 'בורא פרי האדמה' לא היתה לבטלה, דנתקמה על פרי האדמה לבד; ומפל מקום מסיק בדדיעבד אין לחזר ולברך, וכדעת השלחן ערוך¹⁴, דספק ברכות להקל, (ט) ויותר טוב¹⁵ להיות נמלך¹⁶, שלא לאכל מיד הפרי העין אלא לאחר זמן, ויחזר ויברך עליהן: ג (יא) בין ברכה לאכילה. והוא הדין ברכת המצות, בין ברכה להמצוה: (יב) יותר מקדי דבור. הנהגו כדי שאילת תלמיד לרב, (י) שהוא "שלום עליך רבי"¹⁷, ויותר מהכי חשיב הפסק; ומירי (יב) בשתיקה, אבל דבור (יג) אפלו מלה אחת הוי הפסק¹⁸ כל שהוא שלא לצורך הברכה¹⁹, וכמבאר בסימן קסז סעיף ו, עין שם²⁰. עוד יש חלוק בין שתיקה לדבור, דבדבור הוא לעפוכא וצריך לחזר ולברך²¹, אבל בשתיקה הוא (יג) רק לכתחלה, אבל בדיעבד אפלו שיה הרבה יותר מקדי דבור אין צריך לחזר ולברך²² כל שלא הסיח דעתו בינתיים. כתבו האחרונים, דאפלו מפני הכבוד והיראה אסור להפסיק אחר הברכה²³, ואם הפסיק חזרו ומברך, ואפלו לענין אמן או לקדיש וקדושה וברכו' גם-כן לא יפסיק²⁴. לא יברך על מאכל או משקה שהוא חם או קר ביותר, משום חשש הפסק. ומי שברך על מאכל ולאחר שברך נמאס בעיניו, יש לו לאכל קצת²⁵, שלא יהיה הברכה לבטלה²⁶. הוצעה לשתות

שער הצייה

(ח) והוא הדין לענין ברכת 'שהכל' ופרי האדמה' הפזר באות ט: (ט) שערי תשובה, עין שם. ומפל מקום הסומך עצמו על השלחן ערוך אין למחות בידו, כי הרבה אחרונים העתיקו דברי השלחן ערוך לדינא: (י) רב אחרונים, דלא גט"ז שכתב "שלום עליך רבי ומורי": (יב) אלהי רבה ופרי מגדים והנאמר ר' עקיבא איגר: (יג) פרי מגדים: (ג) מגן אברהם ואלהי רבה ושי"א, מפני שיש בזה דעות בין הראשונים וספק ברכות להקל: (ד) אחרונים: (טו) לבוש: (טז) אחרונים:

הלכות ברכת הפרות סימן רו

מברך: ה' אין מברכין לא על אכל ולא על משקה עד שיביאנהו לפניו. **בברך ואחר-כך הביאנהו לפניו (יט) צריך לברך פעם אחרת, אבל מי שברך על פרות שלפניו (כ) ואחר-כך הביאו לו יותר מאותו המין או (כא) ממין אחר (כב) שברכתו כברכת הראשון, (ד) (ז) אינו צריך לברך:** הגה וטוב (כג) לזהר לכתחלה להיות דעתו על כל מה שיביאו לו (ב"י טור י"ד סי' י"ט): **ו' בטל בידו פרי לאכלו וברך עליו ונפל מידו ונאבד (כד) או נמאס, צריך לחזור ולברך (כה) אף-על-פי שהיה מאותו מין לפניו יותר שברך על הראשון:** הגה (כו) *רק שלא היה דעתו (ס) [ס] עליו

ח נמנים בפרק ד מהלכות גטות ט טור מהני דירושלמי כסוף הסימן י טור והראשון מהני א דירושלמי י ע"א ושאר פוסקים

באר היטב

(ז) א"צ לברך. עין מ"א שהצריך והצלה לתלכה וז"ל: כללו של דבר, אם דעתו על כל מה שיביאו, פשיטא דא"צ לברך, ואם היה נמלק ממש פשיטא דצריך לברך, ובסתם כל זמן שפנחים לפניו מהראשונים, פליגי, דלהפליבו צריך לברך, דאין קביעות לפרות, ולהס"ח א"צ לברך. מיהו דוקא מיני פרות, אבל שתי שער והביאו לו דגים, אע"ג שהיא ברכה א' צריך לברך, אא"כ היה דעתו עליהם. ואם אין פנחים לפניו מפרות הראשונים, לכ"ע צריך לברך, עכ"ל ועין ט"ז. אם בעודו מברך הביאו לו פרות יותר יפים, יאכל מהראשונים תחלה בינן

שערי תשובה

לבשלה כשפוסקים בדבור, ועין בח"ש ס"ק יג דשיחה אפילו מלה אחת שאינה לצורך האכילה שמברך עליו הר הפסק וצריך ברכה אחרת, ע"ש: [ז] א"צ לברך. עכ"ל. ועין ח"ש סימן יט ס"ק יד מ"ש בנה, וע"ש ס"ק לג אם הביאו לפניו שלשים אגוזים או תפוחים ודעתו לאכל כולם, והוא טרעה בדעתו שוכר שצריך לברך על כ"א בפ"ע, כשנודע לו האמת א"צ לברך שנית, ולא דמי לגמלק שלא היה בדעתו לאכל ונתחדש לו אכילה, אבל בזה שלא נתחדש לו כלום למה לברך, ע"ש, ועין בתשובת מהר"ם גלאנט"י והביאו בא"ר, ע"ש: [ס] עליו. עין בה"ט, ועין מ"ש לעיל סימן רב:

שברך עליהם תחלה אע"פ שהיה דעתו לפטר גם הנפים, ס"ח, ועין בתשובת פאר-עשק סי' עד ונכ"ס אליה רבה ס"ק פ': (ה) עליו. עמ"א, ברוך על המים ושמע

משנה ברורה

ברכה. ועל דרך הקבלה, אין לתחב הפרי שמברך עליו בסכין אף שיאחו הסכין בימינו (381). כשאומר לחברו להושיט לו ספר, יקבלנו ביד (מינו 390) [ס"ח]: **ה' (יט) צריך לברך פעם אחרת.** ואפילו (פ) כגון דעתו עליהם בשעת ברכה גס"פ לא מהני, כיון שאין לא היה לפניו ולא היה להברכה על מה לחול. ולא דמי לאמת-המים דסעיף ו, דהתם כיון שבדאי יבוא המים נגדו, כאלו היו לפניו דמיא, מה שאין כן הכא דתלוי בדעת אחרים. ואם היה הדבר שברך עליו (יח) מנח בתבה בעת הברכה ואחר הברכה לקחה משם, אינו צריך לחזור ולברך, כיון שהוא מוכן לפניו ואינו תלוי בדעת אחרים; ובפרי-מגדים מצידו דהוא הדין כל כהאי גוונא שהוא ודאי שייבא אצלו, כגון שהוא בחדר הסמוך לו, גס"פ אין צריך לחזור ולברך, אף לכתחלה בודאי יש לזהר בזה (40): **אחד, משעם הפסק, ועוד, דלכתחלה המצנה לאחזו בידו בשעת הברכה, וכנ"ל בסעיף ד: (כ) ואחר-כך הביאו לו.** הינו (יט) אפילו אחר שברך אבל הראשונים. והנה מדברי הנ"מ"א דבסמוך משמע דהמחבר מרי (כ) אפילו בשלא היה דעתו בהדיא על כל מה שיביאו, רק שברך על פרות אלו שהיו לפניו בסתמא, ואמרין דזה הרי כאלו אתני בפרוש שאם הביאו לו עוד שיאכל גם מהן, משום שכן דרך האדם לכנס מאכילה קטנה לגדולה; אלא-אם-כן היה דעתו בהדיא שלא לאכל רק אלו הפרות שהם לפניו, או שבעת שגמר אכילתו הסכם בדעתו שלא לאכל עוד (41) ואחר-כך נמלק לאכל, דבזה כללי עלמא צריך לחזור ולברך (42): **(כא) ממין אחר.** ובלבד שיהיה ממין פרות, (כא) דאם ברוך על דגים והביאו לו שכר שהוא מין אחר לגמרי (43), אף שברכותיהם שוות, מפל מקום אינם נפטרינן בברכתו בסתמא, אלא-אם-כן היה דעתו בהדיא לפטר אותם בהברכה, (כב) או שהיו לפניו על-כל-פנים על השלחן בשעה שברך (44): **(כב) שברכתו וכו'.** כמה (כג) אחרונים חולקים בדין זה וסבירא להו דדוקא באותו המין ממש הוא דפוסר בברכתו בסתמא אף לאותן פרות שהביאו לו אחר-כך (45), אבל למין אחר לא מהני ברכתו בסתמא וצריך לברך. ומפל מקום אם הביאו לו המין האחר בעוד שלא פלה מין הראשון, נראה (כד) שאין לברך, כיון שהביאו לו בשעה שהיה עסוק צדין באכילה (46), וכן נראה להלכה. ויש מן (כה) האחרונים שכתבו עוד, דאם קבע עצמו לאכילת הפרות, אף שברך בסתמא על הפרות שהיו לפניו, והביאו לו מין אחר אחר שפלה המין הראשון, אין צריך לחזור ולברך, דכיון דקבע עצמו לאכילה אינו מסיח דעתו מזה (47): **(כג) לזהר לכתחלה.** היש (כו) מן הפוסקים שסוברים דבסתמא לא מהני (48) (כז) בכל גוני אלא-אם-כן היו לפניו בשעת ברכה (49), אבל בלאו הכי בעינן שיהיה דעתו (50) על כל מה שיביאו לו אחר-כך (51): **ו' (כד) או נמאס.** והוא הדין במצאו שנקרב ואינו ראוי לאכילה כלל ונטול אחר, דאם צדין קצת ראוי לאכילה צריך לאכל ממנו כפי שלא יהא ברכתו לבטלה [עט"ז]: **(כה) אף-על-פי שהיה וכו'.** רוצה לומר, אפילו הכי לא אמרינן דיהיה חל ברכתו על הכל, והשעם עין באור הלכה: **(כו) רק שלא היה דעתו.** רוצה לומר,

באור הלכה

* רק שלא היה דעתו וכו'. אף שמלשון הנ"מ"א משמע לכאורה שהוא מפרש את דברי המחבר, אבל באמת אינו כן, דלדעת המחבר שהעתיק לדינא שיטת התוספות והראש"ש וגם רבנו יונה [פן הכריח בספר מאמר-מרדכי, ולא כט"ז], אפילו בדעתו בהדיא על הכל לאכלו גס"פ צריך לחזור ולברך, דעקר ברכתו היה על זה שאותו בידו, והשאר נגד אחר זה מפילא, ועלין כיון

שער הצידי

(פ) הגר"ז, וכן משמע בבית-יוסף מדהקשה מאמת-המים: (יח) אליה רבה בשם ספר הנזכר: (יט) לכוש ואלה רבה, עין שם: (כ) אף דהמגן-אברהם מסיק דהמחבר מרי דוקא בשהיה בדעתו על כל מה שיביאו לו [ודלא כהבנת הנ"מ"א], אבל בסתמא צריך לחזור ולברך [אם לא כשקבע עצמו לאכילת הפרות, דאז גם בסתמא אין צריך לחזור ולברך על פרות אחרות כשהביאו לו אחר-כך] כללי עלמא אפילו מאותו המין אם הביאו לו אחר שברך אבל הראשונים, והעתיקו הת"י אדם ככלל ס, לא העמקתי דבריו להלכה משום דהרבה אחרונים פליגי עלה [הלא המה הש"ך ושו"ת ונהרישה והאלה רבה ומאמר-מרדכי, וכן משמע גס"פ מביאר הגר"א] וסביר דהשור-שלחן-ערוך מרי בשלא היה בדעתו מתחלה על כל מה שיביאו לו [ומה שהביאו אזהר לברכו מבית-יוסף כסימן קעז דמרי בשעה דעתו על כל מה שיביאו, דחאו האלה רבה ונהר-שלום, ע"ש] ואפילו הכי אין צריך לחזור ולברך, וכן בשלחן-ערוך הגר"ז פסק גס"פ דבמין אחד אפילו בסתמא, ואפילו כפר כלה הראשון בעת שהביאו לו הפרות השניים, אין צריך לחזור ולברך: (כא) מגן-אברהם ושו"א: (כב) הגר"ז: (כג) הפ"ח ופרישה וט"ז ובהקדמת הנ"מ"א ביונה-דעה סימן יט. והנה הגם שיש שישבו קשונם, דאכילה יותר קבע משחיטה, מפל מקום מאחר דהמגן-אברהם מכריע להלכה דבסתמא אפילו במין אחד צריך לחזור ולברך, ולא סבירא לה סבתם כלל, על-כל-פנים במין אחד בודאי יש לסמך עליו, וכן פסק גס"פ הגר"ז: (כד) מגן-אברהם והגר"ז ונתיי אדם, וכמו גבי שחיטה שם: (כה) התיי אדם. אף דמגן-אברהם אין ראיה לזה, דאפשר דכוננו דוקא במין אחד, וגם הגר"ז לא חלק בזה להקל במין אחר היכא שקבע, מפל מקום יש לצרף לזה דעת השלחן-ערוך דמשמע דאין מחלק בין מין אחד למין אחר: (ט) הפליבו, וכן דעת המחבר ביונה-דעה סימן יט, וזהו שצדן המצדן בהנ"מ"א: (ס) הינו אפילו במין אחד, ואפילו קבע עצמו לאכילת פרות, וכמו דאימא כמגן-אברהם:

הַלְבוּת בְּרֵכַת הַפְּרוֹת סִימָן רו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

43) והגדר בזה, כתב הכף החיים (ס"ק לח) שאין מין אחד פוטר חברו בסתמא, אלא כששניהם הם דברי אכילה. אבל מאכל ומשקה, אינם פוטרים זה את זה. וכן משמע בקצושי"ע (סי' נו ס"ה) ובמחצה"ש (סוף ס"ק ז). ודעת הגרי"ש אלישיב (ואת הברכה פ"ז הע' 5, עמ' 67), שקשה להכריע מה נקרא מין אחר לגמרי, ונראה שאם שני המאכלים משמשים לשתי מטרות אחרות, כגון מין קינוח ומין מזון, הם נחשבים לשני מינים שונים לגמרי.

אין לתחב הפרוי שמברך עליו בספין אף שיאחז הספין בימינו³⁸). ובטעם הדבר, כתב השו"ע הרב (ס"ח) שהם שני הפכים בנושא אחד, שהימין ממנה תוצאות חיים, והסכין הוא כוחו של עשיר המקצר חיים. והבן איש חי (שנה א פ"ר בלק אות ד) כתב שאף במזלג ממתכת אין לאחוז את המאכל בשעת הברכה, והביאו הכף החיים (ס"ק לב). [נראה מה שכתבנו לעיל סי' קפ ס"ק יא].

[משנ"ב ס"ק שם]

או שהיו לפניו על-כל-פנים על השלקון בשעה שברך⁴⁴). 44) דין זה שמונח לפניו מועיל לפטור בברכה, הורה הגר"נ קרליץ (הוט שני ברכות עמ' קצה) שהיינו שידוע שמונח לפניו, ואין צריך שידע באופן פרטי אלא די אם יודע שמונחים כאן כמה מינים, אבל אם אינו יודע כלל שהם מונחים לפניו, או שלפי ידיעתו דבר זה אינו אמור להיות שם, אין זה נחשב כמונח לפניו. וכן משמע במשנ"ב לקמן (סי' רעא ס"ק עח).

כשאומר לחברו להושיט לו ספר, וקבלנו ביד ימינו³⁹). 39) ולגבי איטר יד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש אטר, אות ט) שמשמעות דברי המשנ"ב שסמך דין הוטשה לדין ברכה, שגם כאן הולכים לפי הימין שלו [שכך כתב המשנ"ב לגבי הברכה בשם הרעק"א והמג"א]. אמנם נשאר בצריך עיון, שלכאורה הדין כאן דומה לדין קבלת ספר תורה מיד אחר ביד ימינו, שכתב לקמן (סי' רפב ס"ק א) שאיטר יד לא ישנה מימין של רוב העולם. וסיים הגרי"ח, שאולי יש לדמות את הדין כאן לדין אחיזת ספר תורה, שהביא שם (אות יט) מחלוקת בין הפמ"ג לשערי אפרים אם איטר צריך לאחוזו בשמאל מפני שהולכים לפי הימין שלו או שאחוזו בימין של רוב העולם.

[משנ"ב ס"ק יט]

[משנ"ב ס"ק כב] דין קא באותו המין ממש הוא דפוטר בברכתו בסתמא אף לאותן פרות שהביאו לו אחר-כך⁴⁵). וכו' נראה שאין לברך, כיון שהביאו לו בשעה שהיה עסוק עדין באכילה⁴⁶), וכו', דכיון דקבע עצמו לאכילה אינו מסיח דעתו מזה⁴⁷).

אף לכתחלה בודאי יש לנהר בנה⁴⁰). 40) ולענין מי שרצה לשתות מים ואין לו כוס, דעת הגר"ח שיינברג (ואת הברכה פ"א עמ' 9) שעל כל פנים יפתח את הברו לפני שמברך, כדי למעט את ההפסק, וכן שיהיה ניכר שמברך על המים.

[משנ"ב ס"ק כ]

45) והטעם שפוטר אותו מין, כתב השו"ע הרב (ס"ט) משום שבסתם אינו מסיח דעתו ממין זה שהיה לפניו בשעת הברכה להימנע מלאכול ממנו עוד כשיביאו לפניו, לפי שדרכו של אדם להמשיך באכילה ולהרבות בה, מאחר שהתחיל בה.

או שבעת שגמר אכילתו הספסם בידעו שלא לאכל עוד⁴¹) וצ"ח כן נמלך לאכל, וכן על קלי עלמא צריך לחזור ולברך⁴²).

ומי ששתה כוס חלב, וחשב בעת הברכה שתעלה גם לכוס אחרת של חלב, ואחר כך נמלך לשתות כוס קפה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מג אות ב) שנראה שהקפה נפטר בברכתו, מפני שהדרך למוזג את הקפה בחלב, ואם כן ברכת החלב פוטרת גם את חלקי המים של הקפה, על כל פנים באופן שעיקר רצונו בשתיית הקפה הוא רק לשתות חלב שמוטעם על ידי קפה. ואף באופן שהעיקר אצלו הוא שתיית הקפה, ותוהו רק מעט חלב בתוכו כדי להחליש את החוק, שיש צד לברך על הקפה, מ"מ כיון שלמעשה כל ענין נמלך בזמנינו אינו ברור, יברך בלי שם ומלכות.

41) ולענין מי שטעה וברך ברכה אחרונה משום ששכח שיש לו עוד לאכול או שחשב שעל פי דין צריך לברך, ראה ביה"ל לעיל סי' קצ ס"ב ד"ה יברך.

ובאופן שברך על כוס יין מלאה ונשפך היין, הורה הגר"ש אויערבך (שש"כ פמ"ח הע' עט) שאם נשאר מעט, שותה אותו מקצת, ויכול להביא יין אחר ממה שיש לו בבית ואינו מברך, מאחר שבתחילה גילה דעתו שרצה לשתות כוס מלאה.

42) ולענין מי שהיו לפניו כמה מינים שברכותיהם שוות והיה דעתו לאכול את כולם, אבל כשברך על אחד מהם לא היה יודע שברכת המינים האחרים שווה לזו, והיה בדעתו שלא יפטר בברכה זו, הסתפק הרעק"א (בהגהות לשו"ע כאן) אם צריך לחזור ולברך על האחרים. והביא את דברי התבואות שור (יו"ד סי' יט ס"ק לג), והובא בכף החיים כאן ס"ק טז) שכתב, שאם הביאו לפניו מספר תפוחים והיה בדעתו לאכול את כולם, אלא שחשב שצריך לברך על כל אחד, ונדע לו האמת לאחר שאכל כבר את הראשון, אין צריך לברך שנית.

46) ואף אם לא הביאו לו עדיין את המאכל, אלא שהיתה דעתו בטרם סיים לאכול שיביאו לו עוד, דעת הגר"ש אויערבך (ואת הברכה פ"ז עמ' 66) שמועילה החלטתו לכך שלא יחשב כסילוק מאכילת המאכל, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' קעד ס"ק א).

43) ולענין הקובע על יין קודם הסעודה, כתב לעיל (סי' קעד ס"ק ו) שצריך שתהיה דעתו על היין שמביאים לו בתוך הסעודה. אכן מבואר בשעה"צ שם (ס"ק כז) שבין מסתבר שבכל אופן, גם אם היה עוד יין בביתו, נחשב נמלך וצריך לחזור ולברך.

ובאופן שברך על כוס יין מלאה ונשפך היין, הורה הגר"ש אויערבך (שש"כ פמ"ח הע' עט) שאם נשאר מעט, שותה אותו מקצת, ויכול להביא יין אחר ממה שיש לו בבית ואינו מברך, מאחר שבתחילה גילה דעתו שרצה לשתות כוס מלאה.

[משנ"ב ס"ק כג]

דבסתמא לא מהני⁴⁸) בכל גוני אלא-אם-כן היו לפניו בשעת ברכה⁴⁹), וכו', בענין שיהיה דעתו⁵⁰) על כל מה שיביאו לו אחר-כך⁵¹). 48) ולענין דין עיקר וטפל, שכתב לקמן (סי' ריב ס"ק ד) שאם אין הטפל לפניו בשעת אכילת העיקר צריך שתהיה דעתו בשעת המשך במילואים עמוד 44

44) ולענין מי ששכח ולא אכל אפיקומן עד שנטל ידיו למים אחרונים או שאמר 'הב לן ונברך', כתב לקמן (סי' תעז ס"ק ח) שאף שיש אומרים (בשו"ע לעיל סי' קעט ס"א) שכשאומר 'הב לן ונברך' נחשב היסח הדעת ואם רצה לאכול צריך לחזור ולברך, כאן מכיון שהדבר לא תלו בדעתו אלא צריך לקיים את רצון השם, בוודאי השכחה גרמה לו ליטול ידיו או לומר 'הב לן ונברך', אבל לא היסח את דעתו לגמרי. ומ"מ, אף לגבי אפיקומן, הורה הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ס הע' קלח) שאם זכר שעליו לאוכלו אך לא רצה לאכול, אם נמלך לאחר מכן לאוכלו, בוודאי שצריך לחזור ולברך.

[משנ"ב ס"ק כא]

ובלברך שיהיה ממין פרות, דאם בנה על דגים וביאו לו שקר שהוא מין אחר לגמרי⁴³) וכו' אינם נפטרים בברכתו בסתמא.

הלבנות ברבנות הפרות סימן רו רו

קטז באר הגולה

כ שם ל שם
כ שם ל שם
כ שם ל שם
כ שם ל שם

לְאָכְלוּ (הגהות מיימוני פ"ד וכל"בו ואגרו ואבודרהם ותשובת מהר"ל סי' צ"ב). וְצִרְיָה לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' על שהוציא שם שמיים לבטלה. כ'ואם אמר בשגפול ברוך אתה ה' ולא אמר אלהינו, יסיים ויאמר 'למדני חקיד' שיהא נראה בקורא פסוק, ואין כאן מוציא שם שמיים לבטלה. לְאָכְלוּ העומד על אמת המים מברך ושותה, אף על פי שהמים ששותה לא היו לפניו כשברך, מפני שלכך נתכונן תחלה: הגה ועין לקמן סימן רט סעיף א אם ברוך בטעות מה דינו:

רו דין ברבנה אחרונה על הפרות, ובו סעיף אחד:

א (א) פרות האילן חוץ מחמשת המינים, וכל פרות אדמה ויניקות (ב) וכל דבר שאין גדולו מן הארץ, ברבנה אחרונה שלקחם (ג) 'בורא נפשות רבות'. ואם אכל מכל מינים (ב) (ג) אלו, מברך (ד) לאחר כלם ברבנה אחת, כ'ברבנה זו (ה) חותם בה בלא שם, ש'חתם כף: ברוך (ו) (ז) חי העולמים:

א פירות מ"ב מ"ג
נחם בשם תשובת
הרשב"א ומלפניו
רפני יונה בשם רפם

שערי תשובה

[א] אלו. עב"ט. ועין בשערי תשובה שכתב: אם ברוך על תפוחים וכיוצא ברבנה אחרונה על העץ ועל פה"ע יצא כדעבד, תראה מלקמן סי' רח סעיף יג כו', וישם הכי"א דברי הרמ"ע באלפסי וישאם שאם ברוך ברבנה ראשונה על העץ ועל פה"ע אפילו לפני פרות האילן דעלמא שאינו מן המינים יצא, ובשערי תשובה שם כתב שראין דבריו אם אמר על העץ ועל פה"ע בלבד, אף אם אמר על הברכה פתחה פתחיה של להסתפק, ע"ש. וע"ש בשם הרמ"ע שדעתו שאם ברוך על המים ברבנה ראשונה בני"ר לא יצא, דלחכי קרא לברכת בני"ר ולא כלום, אף כברי" סמן רד כתב מצעושה בא' שברך תחלה בני"ר ואח"כ אמר שהכל, ותיבא שם דברי הכ"מ שבע ותיבא לענין ברכת התורה ודעתו שא"ע לתזוז ולברך לא בראשונה ולא באחרונה, ומ"מ כתב שצריך להתחשב למעשה, ונראה דאם כבר אכל או שטה וברך שהכל בנות ברבנה אחרונה יש לו לקח פרי או מים ולברך לפניו פראוי ואח"כ ברוך ברבנה אחרונה ויכנס לפטר האכילה או שטה הראשונה ג"כ לאפוקי נפשה מספקא. ועין ברוב"ו סימן רצט וסימן תשט. ואם ברוך על הפת כפה"א, דעת הרמ"ע יצא, ובשערי תשובה הכי"א בשם ר' אשר בר' חיים בספר הפרי"ם כתיב שכתב שהרשב"א כתב דלא יצא וכן דעת מור"ה הרא"ה, וכן אם ברוך על פת ארז ודמן המוציא לא יצא, ע"ש. וע"ש שכתב השע"ר דכיון דנעשה פת אינו נקרא פרי קלל אלא או לקח או מזון, ואם ברוך על הפת בורא מיני מזונות יצא, ע"ש ועין לעיל סימן קסט ולקמן סימן רח: [ב] חי העולמים. עין בה"ט. ועין שאלת יעקב"ן שדעתו ג"כ לומר בפתי"ח, ועין בר"י שהביא שם דברי מהר"י חאגיז בספר עץ חיים סוף

באר היטב

שיש מת בעיר, ישתה מעט מן המים וישפך השאר, ואם אמרו לו שהתקופה נוספת ימתין מעט עד שתעבר התקופה וישתה ולא יברך, ס"ח, מ"א: (ב) אלו. וה"ה אם אכל ושתה, מ"א. אם נסתפק אם אכל פזית פרות בכדי אכילת פנס, בהלק"ט ח"ב סי' שיג פסק דמברך ברבנה אחרונה בני"ר, והנדר אחרון חולק ופסק דלא יברך: (ג) חי העולמים. נסח הברכה: בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות וחסרונם על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים. חי נקוד בציר"י שהוא נבוק, וכן כתב התו"ט סוף תמיד ונקס' אליה רבה העיר ששמע שחזר בו וכ"כ בסימן נד': שטה וברך שהכל בנות ברבנה אחרונה יש לו לקח פרי או מים ולברך לפניו פראוי ואח"כ ברוך ברבנה אחרונה ויכנס לפטר האכילה או שטה הראשונה ג"כ לאפוקי נפשה מספקא. ועין ברוב"ו סימן רצט וסימן תשט. ואם ברוך על הפת כפה"א, דעת הרמ"ע יצא, ובשערי תשובה הכי"א בשם ר' אשר בר' חיים בספר הפרי"ם כתיב שכתב שהרשב"א כתב דלא יצא וכן דעת מור"ה הרא"ה, וכן אם ברוך על פת ארז ודמן המוציא לא יצא, ע"ש. וע"ש שכתב השע"ר דכיון דנעשה פת אינו נקרא פרי קלל אלא או לקח או מזון, ואם ברוך על הפת בורא מיני מזונות יצא, ע"ש ועין לעיל סימן קסט ולקמן סימן רח: [ג] חי העולמים. עין בה"ט. ועין שאלת יעקב"ן שדעתו ג"כ לומר בפתי"ח, ועין בר"י שהביא שם דברי מהר"י חאגיז בספר עץ חיים סוף

באור הלכה

שגפול ונאבד צריך לתזוז ולברך [כן כתב הפרישה והנהר"ש שלום והמאמר מרדכי וכן מוכח מהג"א], אלא דהרמ"א הסכים לדינא לנהוג בזה הפוסקים שחולקין [והוא הגהות מיימוני וכל"בו בשם רבנו תם והשוכת מהר"ל, וכן באבודרהם בין לפי חקמי הדור שם ובין ליטת רבנו גרשם בר שלמה] וסבירא להו דבדעתו לאכל כלם אין צריך לתזוז ולברך וימסתברא דכזה אף שלא היו לפניו בעת הברכה, וזהו שפ"ס הרמ"א: רק שלא היה דעתו עליו, והיו דלמעשה אין לנהוג לתזוז ולברך אלא היכא דבשעת ברבנה לא היה דעתו בהיותו על כלם אלא בסתם [אף דבעלמא מתר לאכל הכל בברכה זו אף שברך בסתמא, הוא רק בשלא נפל הראשון, דאז נמשך הכל אליו בברכתו, אבל כשגפול הראשון ונקצא קאי הברכה רק על אלו, לא מהני אלא היכא שהיה דעתו בהדיא עליהם דאז שוין הם בברכה זו, אבל לא בסתמא אף שהיו לפניו כשברך על הראשון]. אבל היכא דהיה דעתו בהדיא לאכל גם השאר, אף שגפול הראשון אין צריך לתזוז ולברך [וכן באר המגן אברהם ואלה"ה רבה ונהר"ש שלום פננת הרמ"א דרוצה לומר שלא היה דעתו בהדיא]. [דע עוד, דאף הדעת השלחן ערוך והרמ"א מוכח דבסתמא על-בלי-פנים חזר ומברך אף שהיו מנחים כלם לפניו על השלחן בשעת ברכה, מכמה פוסקים מוכח דסבירא להו דאף בסתמא כיון שהיו מנחים הכל על השלחן לפניו אין צריך לתזוז ולברך, והוא הרמב"ד המוכח בבית יוסף ונמשום דסבירא לה דבסתמא הברכה קאי על כל מה שמונח לפניו על השלחן]. ורבנו גרשם בר שלמה הסכים גם-כן עמו פמב"א באבודרהם, והשג"ל לקט סבירא לה נמי הכי, דמפרש הירושלמי דצריך לברך כשהיה דעתו רק על זה לבר, ומשמע דבסתמא והיו הכל לפניו על השלחן בשעת ברכה, מוכח ודמכמי-הדור שהביא האבודרהם כתבו נמי דבריו השג"ל לקט [ונגם דעת הרמב"ם אפ"ר לפרש כן, דרק בשלא היו מנחים לפניו בשעת ברכה הוא דצריך לתזוז ולברך]. ועין מהגן אברהם שהביא בשם המבי"ט שכתב גם-כן דבסתמא אינו חזר ומברך, וספק ברכות להקל:

משנה ברורה

(כח) שלא היה דעתו בפרוש בשעת ברכה על כלם רק בסתמא⁶², דאם היה דעתו בשעת ברכה לאכל גם השאר אין צריך לתזוז ולברך [ואפילו (ט) כשלא היה מנח לפניו אז על השלחן]. ועין בבאור הלכה ד"ש כמה ראשונים שסוברין דאפילו בסתמא גם-כן אין צריך לתזוז ולברך, דכיון שהיה מנח לפניו על השלחן הוי כדעתו בהדיא על הכל, וספק ברכות להקל⁶³. ברוך על פרות, (ל) ובעודו מברך הביאו לו פרות יותר יפים, יאכל מהראשונים תחלה כיון שברך עליהם⁶⁴, אף שהיה דעתו לפטר היפים, ואם לא היה דעתו לפטר היפים, צריך לתזוז ולברך עליהם [מ"א], והאלפה רבה מצד דאין צריך לתזוז ולברך כיון שהוא מין אחד⁶⁵. ברוך על המים ושמע שיש מת בעיר, ישתה מעט מן המים וישפך השאר⁶⁶, ואם אמרו לו שהתקופה נוספת, ויש אז חשש סכנה לשתות המים⁶⁷, ימתין מעט עד שתעבר התקופה ואחר-כך ישתה; ואפילו למאן דאמר שיש חשש סכנה אף בכהאי גוונא כיון שהיו אז המים תלושים מן הקרקע, אפילו הכי שפיר דמי, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע⁶⁸:

א (א) פרות האילן וכו'. וידיעבד אם ברוך עליהם על העץ ועל פה"ע יצא [שערי תשובה]:(ב) וכל דבר וכו'. כלל בזה (ב) אפילו מינים: (ג) 'בורא נפשות רבות'. נסח הברכה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא נפשות רבות (ג) וחסרונם על כל מה (ג) שברא להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים. והתי"ת (ד) נקוד בציר"י, שהוא רבוקים. (ה) ויש אומרים "שבראת"⁴, ונהרא נהרא

ופשטה: (ד) לאחר כלם וכו'. רוצה לומר, דאין צריך לברך 'בורא נפשות' על כל אחד ואחד, דהיא שיכא על כלם⁶⁵, ואפילו אכל ושתה יצא בברכה אחת⁶⁶. ואם מצטרפין שניהם יחד לכשעור, עין לקמן בסימן רי במשנה ברורה. אם מסתפק אם אכל פזית בכדי אכילת פנס⁶⁷, (ו) אין צריך לברך 'בורא נפשות רבות'⁶⁸: (ה) חותם כף בלא שם. שיש אומרים

שער הציון

(כח) מגן אברהם ואלה"ה רבה ונהר"ש שלום: (כט) פשוט: (ל) אחרונים: (מ) כמו שכתבו התוספות מ"ד עמוד ב: (נ) פן כתב הפרי" מנדים, ולא "ונסורגון", וכן "בהם" ולא "בסון", עין שם: (א) פן הוא נסח הסור והרא"ש ונרוקח וכן הוא בספר הפה"י, והסכים הג"א שכן הוא הערה, וכן העתיק בתי"א אדם: (ב) תוספות יום טוב ומגן אברהם והג"א ופרי מגדים וכמה אחרונים: (ג) מגן אברהם בשם קתבים ואלה"ה רבה בשם פמה פוסקים: (ד) דספק ברכות להקל, וכן כתב הירושלמי והד"ד עמו, ולא נובל לצורך דעת ר"י שסובר

מילואים

הַלְבוֹת בְּרֵכַת הַפְּרוֹת סִימָן רה

המשך מעמוד קודם

[משנ"ב שם]

וְאֶפְלוּ אִם כְּתָשָׁן נָמִי דִּינָא הֲכִי־25.

25) היינו המשקים היוצאים מהכתישה (במבואר בט"ז ס"ק ו ובחמד משה, המחברים בשעה"צ ס"ק כב), אך לענין הריסק פירות עצמו, כתב לעיל (סי' רב ס"ק מד) שתלוי הדבר, ופירות שרוב אכילתם על ידי ריסק ברכתו כברכת הפרי.

[משנ"ב ס"ק יד]

לְכַן אֶפְלוּ בְּפִרוֹת שְׁדַרְכוּ לְמִקְטָטִינָהוּ גַם כֵּן בְּרֵכַתָּן 'שְׁהַכְל'24.

24) והחזו"א (א"ח סי' לג סוף ס"ק ה) מצודד לברך על מיץ מפירות שהדרך לסחוטם 'בורא פרי האדמה' (שונה הלכות ס"טו). ולענין מיץ העשוי מפירות הדר המיועדים לסחיטה, ראה מה שכתבנו לעיל סי' רב ס"ק מז.

הַלְבוֹת בְּרֵכַת הַפְּרוֹת סִימָן רה רו

המשך מעמוד 228

[משנ"ב ס"ק ח]

לֹא נִפְטָר מִמִּילָא אֶלְא־אִם־כֵּן נִתְפָּן בְּהִקְיָא לְפִטְרִי11.

צריך לברך על הירקות, כיון שלא התכוון כלל לפטור בברכה זו את פרי האדמה, שהרי כונתו היתה לברך על פרי העץ. ובשורת אור לציון (ח"ב פי"ד תשובה טו) כתב שאף באופן זה יתכן שנפטרו הירקות, כיון שעל כל פנים בירך את הברכה הראויה להם, וקיימא לן שכל שבירך את הברכה הראויה אינו צריך שיכוון בפירוש לפטור פרי מסוים, ועל כן כתב שמשפס לא יאכל כלל את פירות האדמה, או שיפטורם על ידי ירק שלא היה בדעתו כלל לאוכלו כעת, או שעל כל פנים יברך 'שהכל' על מאכל אחר ויכוון לפטור אותם. והוסיף, שעל שאר פירות העץ שרצה לאכול, צריך לברך, כיון שלא התכוון עליהם כלל.

[משנ"ב ס"ק ט]

פְּרִי הָאֲרָמָה וּפְרִי הָעֵץ12.

12) ואם היו לפניו פרי העץ ופרי האדמה ורצה לאכול משניהם, ולקח בידו פרי העץ וטעה וברך עליו 'בורא פרי האדמה', וכשסיים את הברכה נזכר שטעה, כתב הכף החיים (ס"ק יב) שיניח מידו את פרי העץ ויאכל את פרי האדמה, ויחזור אחר כך לברך 'בורא פרי העץ' על פרי העץ.

11) ואם התכוון לפטור את המין השני במחשבה שברכתו כברכת הראשון, והתברר שטעה, כתב בשורת שבט הלוי (ח"ח סי' לו) שפשטו שלא יצא, מאחר שכונתו לפטור היתה בטעות. ולכן כתב שאם היו לפניו מים וקוגל, וברך על המים 'שהכל' וכונתו היתה לפטור גם את הקוגל כי חשב שהוא עשוי מתפוחי אדמה באופן שברכתו 'שהכל', ולאחר שהתחיל לאכול מהקוגל התברר לו שהוא עשוי מאטריות וברכתו 'בורא מיני מזונות', חייב לברך מיד 'בורא מיני מזונות', כיון שמה שפטור את הקוגל היה בטעות גמורה, ואין צריך להיחית נמלך על זה.

ומי שבירך 'בורא פרי האדמה' על פרי העץ, האם פוטרת ברכתו את שאר מיני הירקות שרוצה לאכול, כתב בשורת הר צבי (א"ח סי' קו) שאם הויד וכיוון בברכה זו על פרי זה, או שבירך כן משום שחשב שכך ברכתו של הפרי הזה, יכול לאכול את שאר פירות האדמה בלא לברך עליהם, מפני שנתכוון לברך ברכת 'בורא פרי האדמה', אבל אם טעה בלשונו שרצה לומר 'בורא פרי העץ' ואמר 'בורא פרי האדמה',

הַלְבוֹת בְּרֵכַת הַפְּרוֹת סִימָן רו

המשך מעמוד קטו

סי' כ) שאיסור אכילה לפני הבדלה אינו איסור בעצם, שהרי אם התחיל בהיתר מותר להמשיך לכתחילה, ולכן כשכבר בירך, משום איסור ברכה שאינה צריכה עשאה כהתחיל בהיתר ואין כאן איסור אכילה כלל. וכן לגבי מי ששכח וברך על יין בתשעת הימים, כתב שם (ח"ט סי' קלא) שמאחר שאינו איסור בעצם, שהרי הותר לצורך מצוה ואינו אלא הרחקה ומנהג מפני אבילות ירושלים, במקרה ששכח וברך יטעום כל שהוא, כדי שלא לבוא לידי ברכה לבטלה.

המברך על מאכל ולאחר הברכה נזכר שיש איסור לאוכלו, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' קסז ס"ז ד"ה ומכל מקום.

27) וכן לענין מאכל שדבוק אליו לכלוך וכדו' שיש צורך להסירו, כתב הכף החיים (ס"ק כב) שיסיר ואחר כך יברך, משום הפסק, ועוד, כדי לברך על דבר שהוא נקי.

28) והמברך על הפרי, כתב השו"ע הרב (ס"ג) שלא יחתוך ממנו עד לאחר הברכה, כדי שיברך על השלם למצוה מן המובחר, ואין לחוש להפסק שהיית החיתוך בין הברכה לאכילה, הואיל חה צורך אכילה, והביאו הכף החיים (ס"ק כא).

29) וכשפוטח פרי לראות אם יש בו תולעים, כתב הכף החיים (סי' רב ס"ק ד) שאם אפשר יש להזהר לחזור ולסגורו, כדי שיראה שלם בשעת הברכה [וראה כעין זה בהע' הבאה בשם החתם סופר].

30) שם (ס"ק א) כתב שאף אם קילוף פרי אינו הפסק כל כך בין הברכה

אויערבך (מנחת שלמה ח"א סי' כ), מקראי קדש פסח ח"ב סי' סב, שש"כ פמ"ז הע' רטו) שיכול לשתות את היין, וברכה זו אינה נחשבת כהפסק בין ברכת 'בורא פרי הגפן' לשתיה. שהרי הגדר של הפסק בין הברכה לשתיה הוא מטעם היסוד הדעת, וכאן שהיה סבור שהוא חייב לברך ברכת 'שהחיינו' אין כאן היסוד הדעת. והרי זה דומה למי שאומר גביל לתורא, שאף אם נזכר שכבר מכר את השור וכדו', מ"מ כיון שלפי טעותו היה סבור שחייב לומר כן קודם האכילה, אין זה נחשב כהפסק. וכן מי שאמר הביאו מלח לשולחן, ושכח שהוא עצמו כבר הביא מלח על השולחן, אף שהתברר שהאמירה היתה לבטלה, מ"מ אין אמירה זו נחשבת כלל כהפסק.

25) ואם נפשו קצה במאכל, כתב השערי תשובה (סי' רב ס"ק א) שאין לו לאכול, משום שהאוכל דברים שנפשו של אדם קצה בהם עובר ב'בל תשקצו' [ויש אומרים שהוא מדאורייתא], ולא נאמר שצריך לאכול קצת אלא באופן שחלק מהמאכל רקוב ואפשר לאכול מהחלק השני [אלא שהוא מאוס].

26) ולענין מי שבירך 'המוציא' ונזכר ששכח לקדש, כתב הרמ"א לקמן (סי' רע"א ס"ה) שיקדש על הפת ואחר כך יאכל, [וצריך להביא לפניו עוד לחם משנה, ואין זה נחשב הפסק כיון שזה צורך הסעודה], אבל אם בירך 'המוציא' ונזכר שעדיין לא הבדיל, יאכל תחילה מפורטת 'המוציא' כדי שלא תהיה הברכה לבטלה, ואחר כך יבדיל. ובביאור הדבר, כתב בשורת שבט הלוי (ח"א סי' רה על סי' זה בצד הגליון, וחי'ד

מילואים הלכות ברכת הפרות סימן רו המשך מעמוד קודם

דוקא אם אנשי אותה מדינה מדברים כן, אבל אם אנשי המדינה אינם מדברים בלשון זו, ורק הוא ועוד אנשים יחידים יודעים לשון זו, אין זה נחשב לשון כלל במדינה זו שאינה מכירה בה. וביאר, שלשון הקדוש היא לשון מצד עצמה, מה שאין כן שאר לשון אינה אלא מכח הסכמת המדינה, וכיון שאין אנשי המדינה מכירים בלשון זו, אי"ו נחשב לשון כלל. אכן העיר בהגה"ה שם שבש"ע לקמן (סי' תרצ ס"ט) משמע שאפילו אם רק מעט מבני המדינה מדברים בלשון זו מ"מ יצא, ונשאר בצריך עיון למעשה [וראה מה שכתבנו שם בשם הגר"י הוטנר]. ודעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חט"ו עמ' נו), שאדם שאינו יודע לשון הקודש אלא רק שפה וזה שאין רבים שמדברים בה, קשה מאד לומר לו שלא יברך כיון שאינו מבין את הברכה אלא בלשונה.

[משנ"ב ס"ק טו] באיש"ב⁽³⁵⁾.

35 ומי שעבר וברך בגילוי הראש, כתבו הפמ"ג (פתיחה להל' ברכות אות ו) והערוך השלחן (ס"ו) שיצא. וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב ס"ט"ו). ולגבי תפילה בגילוי הראש, ראה מה שכתבנו לעיל סי' צא ס"ק ט.

[משנ"ב ס"ק טז]

וְלִכְּן יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִיל⁽³⁶⁾.

36 אמנם, בביה"ל לעיל (סי' עג ס"א ד"ה ממתניהם) נקט בפשיטות שלעגבות אין דין ערוה, וראה חו"א (א"ח סי' טז ס"ק י).

ולגבי צידי העגבות האם הם בכלל העגבות, ראה מה שהובא לעיל (סי' עד ס"ק יז).

ושלא במקום הדחק, כתב לעיל (שם ס"ק כב) שלאמירת ברכה יכסה לכתחילה את כל גופו [וכמבואר בתבואות שור (י"ד סי' א שמלה חרשה ס"ח) שהוא מקור הדין].

ואפילו אם אינו מברך בעצמו אלא שרצה לצאת בברכה מאיש אחר, כתבו הב"ח (סי' קפג) והפמ"ג (שם משנ"ב ס"ק ג) והקפ החיים (ס"ק כו) שאסור לשמוע את הברכה כשהוא ערום או כשראשו מגולה, כיון שהשומע דינו כעונה.

[משנ"ב ס"ק יז]

טַעַם הָאֲחִיזָה, כְּדִי שְׂיִכְנֶן לְבוֹ עַל מַה שְׂמַבְרָךְ⁽³⁷⁾.

37 אמנם לענין ברכת הלחם, שכתב השו"ע לעיל (סי' קסז ס"ג) שאין לברך קודם שיתפוס את הלחם, כתב המשנ"ב שם (ס"ק כב) שטעם הדבר משום שאין מברכים על המצוות אלא סמוך לעשייתן כשהמצוה בידו לעשותה, ולא קודם לכן.

לטעימה, מ"מ אין להמתין מלקלף עד לאחר הברכה, מפני שהוא נקרא שלם אף לאחר הקילוף כשהקליפה אינה ראויה לאכילה, ואם כן אין טעם שלא לקלף קודם לכן. וכן כתבו הכפ החיים (שם) והערוך השלחן (שם סי"א). והוסיף הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חט"ו עמ' נה) שמנהג החתם סופר היה, שכשאל תפוח, היה מקלף את הקליפה ברצועה אחת גדולה וארוכה ולא בחתיכות, ואחר כך כיסה את התפוח על ידי הקליפה ובירך, וכנראה שעשה כן כדי שהפרי ישאר שלם ושלא יהיה הפסק בקילוף הפרי.

[משנ"ב ס"ק יח]

הַרְהַר בְּלְבוֹ אֶת הַבְּרָכָה, לֹא יֵצְאֵהָ⁽³¹⁾. וְעַיִן לְעֵיל בְּסִימָן קֶפֶה סְעִיף בַּבְּמִשְׁנָה בְּרוּךְ⁽³²⁾ וּבְסִימָן סָב בְּבִאוּר הַלֶּכֶה סוּף דְּבוּר הַמְּתַחֵיל יֵצְאֵהָ⁽³³⁾.

31 ובדיעבד, כשבירך בשפתיו אך לא הוציא קול מפיו כלל, הורה הגר"ש אויערבך (פתיח הלכה פ"א הע' 21) שזה נחשב לדיבור ממש, מאחר שהוציא בשפתיו.

ובמקום רעש גדול שאינו יכול לשמוע את קול דיבורו, האם צריך לצעוק כדי להשמיע לאוזניו את מה שאומר בפיו, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' סב ס"ג ד"ה ואם.

ולגבי כתיבה, דן הרעק"א (שו"ת מהדור"ק סי' ל) האם היא נחשבת כדיבור ומועילה לגבי ברכה. אך למעשה הסיק, שאף אם כן, מ"מ זה נחשב כמי שלא השמיע לאוזניו שאסור לכתחילה.

32 שגם שם (ס"ק ב) התבאר שהדבור לאו כדיבור, ולכן אם הרהר ברכת המזון בליבו לא יצא, וכתב שם שמה שמבואר בסי' סב (ס"ד) שאם הרהר קריאת שמע מחמת חולי או אונס יצא, לא שיצא לגמרי, אלא שהקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, ולכשיסתלק האונס אם עדיין לא התעכל המזון יחזור ויברך בפיו.

33 שם הסיק לענין אם הרהר במקום חולי או אונס, שלגבי ברכת המזון בוודאי יחזור ויברך, ואפילו בברכות דרבנן הסומך לחזור ולברך בוודאי לא הפסיד [הלא כחיי אדם שכתב שצריך עיון במי שהרהר בליבו, שאולי יצא].

[משנ"ב ס"ק יט]

עַיִן לְעֵיל קַפ"ה סְעִיף אַבְמִשְׁנָה בְּרוּךְ⁽³⁴⁾.

34 ושם כתב, שיוצא רק אם מבין את הלשון הזו. וכתב עוד, שכל זה הוא מצד הדין, אבל למצוה מן המובחר צריך לברך דוקא בלשון הקודש.

ומה שיוצא בכל לשון, צידד בביה"ל לעיל (סי' סב ס"ב ד"ה יכול) שזה

הלכות ברכת הפרות סימן רו המשך מעמוד 230

לפטור שתיה זו, יתכן שסבר שמאחר שאין רגילות לשותת בין הכוסות, נחשב הדבר כהיחס הדעת גם כשהיין מונח לפניו על השולחן.

50 והזמן שבו צריך שתהיה דעתו לכו, הורה הגר"ש אלישיב (וזאת הברכה עמ' 56) שכוונה מועילה דוקא בתחילת ברכתו או בתוך כדי דיבור לתחילתה, אך לא לאחר מכן. ודעת הגר"ש אויערבך (משנ"ב ביצחק יקרא סי' יא ס"ק ו), לענין כוונה בברכה להוציא אחרים, שמועילה כוונה באמצע הברכה או בסופה בתוך כדי דיבור.

51 בדן אורחים שהזמנו לאכול פירות ומביאים לפניהם לאכול מיני פירות בזה אחר זה, כתב השו"ע לעיל (סי' קעט ס"ה) שאינם צריכים

הברכה לאכול גם את הטפל [וראה לעיל (סי' קעד ס"ק ג) באיזה אופן יין פוטר שאר משקים], כתב (שם) שאם רגיל בכך, מועיל גם כשלא היה ברעונו כן. וכן כתב בשעה"צ לעיל (סי' שם ס"ק יג, בשם השו"ע הרב) לענין דין יין שקודם הסעודה שפוטר את היין שבתוך הסעודה כשדעתו לשותת גם בתוך הסעודה, שאם רגיל לשותת יין בתוך הסעודה נחשב כאילו היתה דעתו לזה.

49 ולענין שתיית יין בין הכוסות [של ליל הסדר], כתב לקמן (סי' תעג ס"ק יג) שאם היין מונח לפניו על השולחן אינו מברך על השתייה בין הכוסות, וכתב בשעה"צ שם (סי' יח) להסתפק שהטור שכתב לכוון

מילואים הלכות ברכת הפרות סימן רו המשך מעמוד קודם

לברך אלא על הראשון, ובביאור הדבר כתב שם במשנ"ב (ס"ק יז), שכיון שהם קרואים, כשמברכים תחילה דעתם על כל מה שיביאו לפנייהם, וגם כשסבורים שלא יביא להם בעל הבית עוד, תלויים הם בדעתו, ואם הביא אינם צריכים לחזור ולברך. ולגבי אדם האוכל בביתו, האם אשתו נחשבת כדעת בעל הבית לענין זה, ראה מה שכתבנו שם ס"ק י.

הלכות ברכת הפרות סימן רו רו המשך מעמוד קטז

6) ולענין מי שאכל פירות שברכתם 'בורא נפשות' וגם שתה משקה, ורוצה לשתות עוד, אך חרש שיעבור זמן עיכול [של ברכה אחרונה] מאכילת הפירות, ראה מה שכתבנו לעיל סי' קפד ס"ק יח.
7) ושיעור 'כדי אכילת פרס', ראה מה שכתבנו לקמן סי' רי ס"ק ב וסי' תריח ס"ק כא.
8) ואם אפשר, כתב הכף החיים (ס"ק ה) שיאכל או ישתה עוד כדי שיתחייב בברכה אחרונה, ויכון לפטור גם את מה שאכל בתחילה, ואם אי אפשר, יהרהר את הברכה בלבו.

ברכות ד"ה מריש) שדוקא בברכה ראשונה שייך לכוון שהברכה תפטור רק מאכל אחד ולא את השני, אבל בברכה אחרונה אין זה שייך, שאין הדבר תלוי בכונתו, הברכה שבירך פותרת את הכל, והביאו הכף החיים (ס"ק ז). ובשו"ת רב פעלים (א"ח ח"ב סי' לב) הביא חולקים על זה, וכתב שמי שאכל פרי ושתה מים ובירך 'בורא נפשות' רק על המים, יחזור ויברך על הפרי, שמלבד שלא היתה דעתו על כך, כיון שבירך על הפירות חשוב לא פטר בזה את הדותר חשוב.

הלכות ברכת הפרות סימן רח המשך מעמוד 232

הורה (חאת הברכה שם) שיש לברך על הציפוי 'בורא מיני מזונות', ועל העוף 'שהכל'.
ולגבי בוטנים המצופים בקמח [בוטנים אמריקאים], דעת הגר"ז אויערבך (חיכו ממתקים ח"א עמ' צט) שברכתם 'בורא מיני מזונות', כי הציפוי העשוי מקמח נותן בהם טעם טוב. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כד) כתב, שכיון שהדגן עשוי בצורת ציפוי על מאכל אחר, הפרי הוא העיקר. ודעת הגר"ש אלישיב (אבני ישפה ח"ד סי' ל) שאם הקמח נותן את עיקר הטעם [מחמת הקמח, ולא מחמת המלח שבציפוי], ברכתם 'בורא מיני מזונות', אבל אם אינו בא אלא לתוספת טעם, הבוטנים הם העיקר, ויש לברך עליהם 'בורא פרי האדמה' [וכן מבאר בפתח הדביר (שם), וכנ"ל]. וכעין זה הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאם הבוטנים מצופים במעט קמח, מסתבר שהבוטנים הם העיקר והקמח טפל, שעיקר הכוונה לאכול את הבוטנים, ואין מצפים אותם בדגן אלא לשם היופי, אולם אם מצפים אותם בהרבה קמח, כיון שהכוונה היא לאכול את הדגן עם הבוטנים, יש לברך עליהם 'בורא מיני מזונות'.

וממתקים שמעורבים בהם מיני דגן, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שאם נותנים בהם את הדגן רק כדי שיהיו יותר קשיחים או פריכים, אך אין ענין לתת עליהם שם אחר של ממתקים המבוססים על דגן, אין להם חשיבות של דגן, ויש לברך עליהם 'שהכל' [וראה ערוך השלחן סי"א]. אך אם הכוונה בנתינת מיני הדגן היא גם להרגיש את הטעם של הדגן, או כדי לשבוע ממנו קצת, ברכתם 'בורא מיני מזונות' אף שמיני הדגן הם מיעוט.

וכשהטבח או עושה התבשיל נותן את מיני הדגן בתערובת כדי לדבק, ואילו האוכל נהנה מטעמם, הורה הגר"נ קרליץ (שם הע' רנו) שמסתבר שהולכים בדיון זה אחר מי שהכין את התבשיל, או האחראי על הבישול, או המפעל המייצר, שהם הקובעים האם זה ניתן לדבק או ליתן טעם, משום שהאוכלים סומכים על אלו המכינים את המאכלים.

רב סי"ג], והוסיף הגר"ש וואנר (שערי הברכה פכ"ג הע' 741) שאף אם הציפוי עבה ונותן טעם חשוב, ברכתו 'שהכל', שאין אומרים 'כל שיש בו מין דגן אינו בטל' באופן שהדגן טפל בעצם ולא היה נאכל בלא העיקר, ואמר שהמברכים 'בורא מיני מזונות' על הציפוי נכנסים בחשש ברכה לבטלה. וכן דעת הגר"י קמינצקי (שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' קכב) שברכתו 'שהכל' משום שהציפוי טפל [וכסברא זו כתב הפתח הדביר (סוף סעיף זה)], שעל דגים מצופים בקמח מברכים 'שהכל' אף כשנותנים את הקמח לטעם, מפני שהדג שלם ועומד בעינו, והקמח אינו בא אלא לשמשו, ואם כן אין לחוש לטעם המועט שהקמח מוסיף, ויש לברך 'שהכל', אכן אין מבואר בדבריו על איזה גודל דג ושיעור קמח מדובר, וראה להלן]. דעת הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים שם) שאם נותנים את הפירות כדי להיטיב את הטיגון, או כתבלין בעלמא, יש לברך עליו 'שהכל', אך כשנותנים אותם לטעם חשוב [כגון שעושים מהם שכבה עבה] יש לברך עליהם 'בורא מיני מזונות'.

ודעת הגר"ש אלישיב (שיעורי ברכות שם, פסקי הגר"ש עמ' צא, וישמע משה ח"א עמ' פב, וזאת הברכה פ"ב עמ' 110) שלמעשה ברכתו 'שהכל', שאף שהמעטה החיצוני ניתן לטעם, מי"מ אצל בני אדם נחשב שניצל בעיקר כעוף, הציפוי אינו אלא כתבלין ובטל לחלק הפנימי [וכעין סברת החזו"א ה"ל], והוסיף, שירא שמים יברך קודם על מין 'מזונות' ומין 'שהכל' ופטרנו, אך אין להפריד קצת מהציפוי מהעוף ולברך על כל אחד בנפרד, מחשש ברכה שאינה צריכה. ומי"מ כשהמעטה עבה ואינו נעשה רק כתבלין, הורה (וישמע משה שם, וזאת הברכה שם עמ' 111) שברכתו 'בורא מיני מזונות'. [ובספר פתחי הלכה (פ"ז הע' 44) כתב בשמו שיש לברך על שניצל 'בורא מיני מזונות', ובספר ברכת הנהנין (פ"ד עמ' קל) כתב בשמו שיש לברך על המעטה 'בורא מיני מזונות' ועל העוף 'שהכל'], וכן דעת הגר"ח"פ שיינברג (חדושי בתרא סי' רב ס"ק ד) שברכתו 'שהכל', אך אם המעטה עב

